

Anmeldelser

Tommy Dybbro: *Gøgen* (80 sider, 15 sort-hvide fotos, 3 farvefotos, mange stregtegninger og 5 akvareller). Illustreret af Jon Fjeldså. Naturens Verdens Dyrebibliotek. Rhodos, København 1977. Pris kr. 39,75.

I denne lille bog om *Gøgen* ligger hovedvægten på artens interessante ynglebiologi. Tommy Dybbro indleder dog ganske originalt med at fortælle om *Gøgens* rolle i gamle sagn og i folketro. Derefter behandles en række klassiske stridsspørgsmål om *Gøgens* liv, hvoraf flere stadig venter på en råstærk ornitolog for at blive løst. Forfatteren har ikke selv studeret *Gøgen* i naturen, og han afholder sig klogeligt fra at fremsætte alt for kategoriske udtalelser om, hvordan *Gøgen* finder egnede reder til sine æg, hvordan hunnen lægger sit æg og om *gøgenes* ægteskabelige forhold.

Gøgeæg har altid været et skattet objekt for æg-samleres ulykkelige tilbøjelighed, og alene på Zoologisk Museum ligger der 951 kuld med *Gøgeæg*. Dybbro nævner de mange æg, men bortset fra en liste over kendte værtsfugle for *Gøgen* i Danmark og en farveplanche med 9 kuld, så har materialet ikke kunnet fortælle os nyt om *Gøgen*.

Dybbro giver en god forklaring på, hvordan redensnylteri kan tænkes opstået. I afsnittet »Redensnylteri i og uden for fugleverdenen« fortællendes der dog kun om fugle, så her må der vel foreligge en fejl.

Bogen er skrevet i et veloplagt sprog, og den er hurtigt læst. Men det positive indtryk skæmmes dog af en sjusket redigering. Der mangler så absolut forklarende figurtekster på siderne 33, 36, 45, 49, 53, 54, 56, 64, 67, 70, 71, 72, 73 og 77. F.eks. bringes der på side 71 og 72 helsides farveakvareller af to fugle, som ihvertfald ikke findes i den danske fugleverden. Men hvilke arter, det er, overlades det læseren at gætte sig til. Jeg måtte give op, men prøv selv. Figurteksten på side 59 hører hjemme på side 73. Det ville også være raret med et forord, der fortæller, hvorfor man udgiver bogen.

De få fotografier er ikke særligt imponerende. Der er selvfølgelig og rimeligt nok en række rededfotos af kuld med *gøgeæg*, *gøgeungens* udsmidning af værtsfuglenes æg og store *gøgeunger*, der fodres af plejeforældrene. Til gengæld er der en næsten pinlig mangel på fotografiske gengivelser af kukkende *gøge*, *gøge* der mobbes af småfugle, *gøge* der lægger æg, søger efter rede, parrer sig, spiser, søger føde, plejer fjerdragten og alle de andre biologiske aspekter af fuglens liv. Disse billeder har re-

daktøren åbenbart ikke kunnet skaffe. I stedet illustrerer Jon Fjeldså med et hav af stregtegninger, der er på højde med, hvad man er vænnet til fra Fjeldså's travle hånd. Dog er Skeandens næb på side 60 ikke for lille.

Men det er gået galt med farveakvarellerne. De er udpræget endimensionale og ferske i farverne. Akvarellen side 53, der også bruges på bagsiden, er forkert i fuglenes proportioner. Selv om der ikke er nogen forklarende tekst, så kan man dog gætte sig til, at det må være en Engpiber, der fodrer en kolossal stor *Gøgeunge*. Engpiberen vises i en korpulent udgave og med en placering af de altfor korte ben, der næppe er korrekt. Fjeldså har sikkert travlt, men lidt mere kritisk sans ville ikke skade indtrykket af ham som en original illustratør.

Kjeld Hansen

Peder Herschend: *Iagttagelser over Danmarks Fuglefauna med særligt Hensyn til Egnen mellem Horsens og Aarhus* (32 sider, med efterskrift og noter ved Sigurd Rosendahl). D.O.C.'s Forlag, 1977. Pris kr. 28,50.

Ideen med at udgive gamle ornithologers dagbogsoptegnelser er god nok. Der ligger sikkert adskillige spændende dagbøger rundt om i kommodeskufferne, og nogle af dem kan muligvis bidrage til vor viden om arternes indvandring eller uddøen i landet.

Dette nydelige lille hæfte er en faksimileudgave af førsteudgaven fra 1884, der er næsten umulig at skaffe i dag. Man skal være fortrolig med de gotiske bogstaver for at få noget ud af teksten, som er en række spredte dagbogsnotater af forfatteren, der var godsejer på Horsens-egnen i sidste halvdel af forrige århundrede. I fritiden dyrkede han sin fugleinteresse, fortrinsvis ved at samle på æg og udstoppe fugle, en helt normal og accepteret måde at drive ornithologi på i hine tider. Det var dengang Sort Stork, Havørn og Stor Hornugle endnu yngede i Jylland, mens Toplærke og Sortmejsen først var ved at indvandre. Der er forskellige kuriositeter at hente i hæftet, men nogen guldgrube er det bestemt ikke, snarere lidt af en tynd kop the.

Det fremgår, at hæftet er det første i serien 'ornithologiske kildeskrifter', som udgives af 'Selskabet til udgivelse af ornithologiske Kildeskrifter'. Hvad dette selskab egentlig er for noget, må overlades til læserens fantasi, men det fremgår af bagsideteksten, at man kan tegne abonnement på serien ved at indbetale 200 kr. til selskabet (adresse: D.O.C.'s Forlag), og så får man de øvrige skrifter med 40% rabat efterhånden, som de udkommer. Det er vist, hvad Herschend ville have kaldt at købe katten i sækken.

BPN

Bjarne Jensen: Ugler i mosen. En naturbeskrivelse af Smør- og Fedtmosen (128 sider, talrige tegninger og fotografier af forfatteren). Martins Forlag, 1978. Pris: Kr. 148,00 indb.

Midt i strømmen af fuglebøger fra eksotiske områder er det helt velgørende at sidde med en bog, der handler om et af storbyens små åndehuller. Der kan ikke være tvivl om, at et par moser som Smør- og Fedtmosen, der ligger i Københavns nordvestegn, har kolossal betydning for både dyr og mennesker. Forfatteren har sat sig for at slå et slag for bevarelsen af sådanne små pletter natur midt i en cementørken, og det kan man kun støtte ham i, også i hans appel til de kommunale myndigheder om ikke at gøre moserne for friserede ved at anlægge for mange stier, bænke, græsplæner o.s.v., men at lade naturen passe sig selv så vidt muligt. Der fortælles om mosernes historie, topografi, dyre- og fugleliv m.v. Hovedvægten er lagt på fuglene. Stilen er cause-erende og letflydende.

Bogen, der er overådigt illustreret med forfatterens akvareller, tegninger og fotografier, henviser sig i første række til borgerne i Gladsaxe og Herlev kommuner. For de af dem, der endnu ikke kender de to moser, vil bogen være en fin introduktion, og den fortjener at ligge under mangt et juletræ. Desværre virker prisen ikke fremmende i så henseende.

BPN

Peter Lindberg: Pilgrimsfalk — rapport från konferensen 1.-2. april 1977 på Grimsö forskningsstation (70 sider, adskillige fotografier, figurer og tabeller). Svenska Naturskyddsföreningen, Kungsholms strand 125, S-112 34 Stockholm. Pris Skr. 10,85.

Dette lille hæfte er en aktuel beretning om Vandrefalkens situation i Sverige, Norge, Finland og Danmark, sådan som den kom til udtryk på ovennævnte konference. Det er dystre læsning. I nyere tid kender vi ikke tilsvarende eksempler på en arts sammenbrud, til gengæld kender vi i dette tilfælde årsagen, der som bekendt er miljøgifte. Vandrefalken har vist sig at være den rovflugt, der dårligst har kunnet klare forureningen, og overalt på den nordlige halvkugle, hvor forureningen har været værst, har Vandrefalken lidt katastrofale tilbageslag. I Norden er situationen værst i Sverige (bortset fra Danmark, hvor Vandrefalken aldrig har været almindelig). I 1976 regnede svenskerne med, at de havde 8 par tilbage, og de producerede 6 unger. I Norge er forholdene mindre godt undersøgt, men så slemt som i Sverige er det ikke. Finland havde i

1976 mindst 19 par, som producerede 28 unger. I betragtning af, at alene Sverige og Finland for 30 år siden kunne registrere ca. 600 par, ser situationen ret håbløs ud. Svenskerne forsøger nu kunstig opdræt og indkøb af falke fra udlandet, men spørgsmålet er, om det ikke er for sent.

Hæftet indeholder også interessante indlæg om ringmærkningsresultater, fødevalg i Sverige, Finland og Skotland, ægskaltykkelse, kviksløv i fjer m.v. Hæftet kan anbefales alle rovfugleinteresserede og forureningsbiologer. Men hyggelæsning er det bestemt ikke.

BPN

V. V. Bianki: Gulls, shorebirds and alcids of Kandalaksha Bay (250 sider, 135 figurer og fotos, 106 tabeller). Oversat fra russisk af Hilary Hardin. Keter Publishing House Jerusalem Ltd., 1977. Pris ikke opgivet.

Russisk ornithologisk litteratur er ikke just den lettest tilgængelige. De færreste har vel overhovedet noget indtryk af, hvad der foregår af ornithologisk arbejde i dette ikke særligt fjerne land. Med mellemrum publiceres der dog afhandlinger på engelsk eller tysk i vestlige fagtidsskrifter, og en del russisk litteratur er som denne bog oversat til engelsk og udgivet i Israel. Her foregår ligefrem en systematisk oversættelse af østlig videnskabelig litteratur af jødiske emigranter. Et så betydningsfuldt værk som 'Birds of the Soviet Union' er oversat på denne måde. Her fås forklaringen på den skræbete typografiske udførelse. Satsen er maskinskrevet, og fotografierne er utroligt ringe, idet de blot er affotograferede fra originaludgaverne.

Nærværende bog er en afhandling over forekomsten af vade-, måge- og alkefugle i den vestligste forgrening af Hvidehavet ved den store halvø øst for Finland ved navn Kolahalvøen. Den bygger på feltarbejde udført i årene 1953-62 og fremkom på russisk i 1967. Den gennemgår hver af de ynglende arter meget detaljeret med angivelser af forekomst, yngletidspunkt, ynglebiologi, biometri, føde samt træk og ringmærkningsresultater m.m. Den er særdeles relevant for folk som har brug for oplysninger om de pågældende arters forekomst og biologi i Nordrusland. Bogen slutter med en diskussion om arternes økologiske relationer og deres samfundsøkonomiske betydning; både direkte og for fiskeriet. Selv ikke i disse egne lades fuglene i fred, idet det angives at flere søfuglearter udenfor reservaterne trues af ulovlig ægindsamling. Ganske analogt med forholdene her til lands udviser myndighederne en 'apatisk holdning' overfor overtrædelser af naturbeskyttelseslovene.

Hans Meltofte

Donald S. Heintzelman: *A Guide to Eastern Hawk Watching* (99 sider, 6 figurer, 84 fotografier, heraf 69 flugtfotos). Keystone Books, Pennsylvania State University Press, 1976. Pris \$ 5,95.

En meget nyttig pocket-bog for den, der agter sig til det østlige U.S.A. og gerne vil vide, hvor man ser rovfugletræk. For hver lokalitet gives en kortfattet beskrivelse af stedet, og hvordan man kommer dertil, men der er ikke noget om overnatningsmuligheder eller offentlige transportmidler. De enkelte arters træktider omtales tillige med en yderst kortfattet feltbeskrivelse. De fleste flugtfotos er fine.

BPN

M. A. Ogilvie: *Wild Geese* (350 sider, 41 tabeller, talrige kort, 16 farvetavler og mange stregtegninger af Carol Ogilvie). — T. & A. D. Poyser, Berkhamsted, UK, 1978. Pris £ 7.80.

Bogen omhandler gæs indenfor slægterne *Anser* og *Branta*, idet Hawaigåsen (*Branta sandvicensis*) dog ikke behandles. Forfatteren lægger heller ikke skjul på, at den eksisterende viden om gæssene i Asien er yderst mangelfuld sammenlignet med vor viden om forholdene i Europa og især Nordamerika. Hvad sidstnævnte to kontinenter angår, er bogen den første, der indgående behandler såvel gæssenes biologi som deres bestandsforhold og konservationsmæssige status. Det er en stor og vanskelig opgave, forfatteren har påtaget sig. Ganske vist er gæssene en af de bedst undersøgte vandfuglegrupper, men megen eksisterende viden er vanskeligt tilgængelig. Men det er faktisk lykkedes forfatteren, som i mange år har været medarbejder ved The Wildfowl Trust, at samle et yderst værdifuldt og up-to-date dokumentationsmateriale og præsentere det på en god og overskuelig måde.

Bogen rummer følgende kapitler: 1) Indledning og systematik, 2) Identifikation, 3) Økologi og føde,

4) Ynglebiologi, 5) Tællinger, ringmærkning og populationsdynamik, 6) Udbredelse og status, 7) Træk og 8) Menneskelig udnyttelse og conservation. I kapitlerne 3, 4 og 5 gennemgås gæssene samlet på en kortfattet, men alligevel fyldestgørende måde, der giver plads for at omtale enkelte arters særpræg. De øvrige kapitler rummer efter indledende bemærkninger en gennemgang af gæssene art for art. Umiddelbart ville det måske forekomme mere naturligt at samle alle disse gennemgange i overordnede arts-kapitler, men læseren ser hurtigt fordelene i at have stoffet grupperet på denne utraditionelle måde: Der gives langt bedre mulighed for at sammenligne imellem arterne.

Halvdelen af bogen behandler gæssenes udbredelse og træk og bestandenes status og trivsel, og forfatteren har her øst af den vældige fond af viden, som de sidste 10-15 års internationalt organiserede undersøgelser har bibragt. Der gives et væld af væsentlige detaljer, og stofbehandlingen er yderst sikker. Vigtigst er de helhedsbilleder over bestandenes vandringer og sammenhænge over landegrænserne, som i hvert fald hvad Europa angår her præsenteres for første gang.

Bogen rummer talrige instruktive tabeller og en række kort, der illustrerer udbredelser, vandringer og koncentrationsområder. Kortene er dels med den grove skravering over kontinenterne, ikke mindst hvor den eksisterende (eller tilgængelige) viden har været mangelfuld, — dels prikkort over floksteder — forståeligt nok med en vis vægt på Storbritannien, men også illustrerende vigtige gåse-lokaliteter i f.eks. de nære egne af Østeuropa.

Carol Ogilvie har illustreret bogen med mange nydelige streg-sketches og med 16 farvetavler. Sidstnævnte virker ret naive — sammenlignet med farveillustrationer i mange andre nyere bøger — men bortset fra at trykket er blevet lidt mørkt og unuanceret, illustrerer de på god måde de karakterer, som man har ønsket at fremhæve. Farvetavlen, der illustrerer kloaken hos unge og gamle hanner og hunner, er meget nyttig. Det er en overordentlig værdifuld bog, som henvender sig til alle, der interesserer sig for gæs og vandfugleproblemer i det hele taget.

Anders Holm Joensen